

SANOAT VA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARIDA ZAMONAVIY VA YETUK MUTAXASSIS KADRLAR TAYYORLASH YO'NALISHLARI

Turdaliyeva Gulruxsor Shuxratovna,

Farg'ona sanoat va xizmat ko'rsatish texnikumi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada professional ta'limning yetakchi tarmog'i hisoblangan sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida kadrlar tayyorlash siyosati, ushbu sohalarni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *sanoat, xizmat ko'rsatish, muhandislik, kadrlar tayyorlash, professional ta'lim, amaliy tajriba, yumshoq ko'nikmalar, zamonaviy texnologiyalar.*

Аннотация: *В данной статье анализируется политика подготовки кадров в отраслях промышленности и сферы услуг, являющихся ведущей отраслью профессионального образования, приоритетные направления развития этих отраслей.*

Ключевые слова: *промышленность, Сервис, Инжиниринг, обучение, профессиональное образование, практический опыт, мягкие навыки, современные технологии.*

Abstract: *This article analyzes the policy of personnel training in industries and services, which are the leading branch of vocational education, and the priority areas for the development of these industries.*

Key words: *industry, service, engineering, training, professional education, practical experience, soft skills, modern technologies.*

Kasbiy ta'lim zamon talablariga javob bera oladigan malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun asos yaratarkan, iqtisodiyot va jamiyat taraqqiyotida muhim rol o'ynaydi. Mehnat bozoridagi jadal o'zgarishlar va iqtisodiy jarayonlarning globallashuvi sharoitida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish har bir mamlakat uchun eng muhim vazifalardan biriga aylanmoqda.

O'zbekiston Respublikasida bu masala alohida ahamiyat kasb etib, zamon talablariga mos o'zgarishlar kechmoqda. 2024-yil 16-oktabrda Prezidentimizning "Kasbiy ta'limda malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi. Bu qadam davlatimizning ichki va jahon mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan mutaxassislarni tayyorlashga qodir yuqori sifatli va raqobatbardosh kasbiy ta'lim tizimini yaratish istagini aks ettiradi.

Bugungi kunda sanoat va xizmat ko'rsatish sohalari iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridir. Ular o'zaro bog'liq bo'lib, iqtisodiy rivojlanishga, ish o'rinlari yaratishga va xalq farovonligini oshirishga katta ta'sir ko'rsatadi.

Sanoat sohasiga quyidagilar kiradi:

1. Og'ir sanoat: metallurgiya, mashinasozlik, kimyo sanoati kabi sohalar.
2. Yengil sanoat: matbaa, to'qimachilik, oziq-ovqat ishlab chiqarish kabi sohalar.
3. Energiya: elektr energiyasi ishlab chiqarish, neft va gaz qazib olish.
4. Qurilish: bino va inshootlar qurilishi.

Sanoat sohasining rivojlanishi mamlakatning iqtisodiy mustaqilligi va barqarorligini ta'minlaydi. Innovatsiyalar va texnologik taraqqiyot sanoatda samaradorlikni oshiradi.

Xizmat ko'rsatish sektori esa quyidagi sohalarni o'z ichiga oladi:

1. Savdo: mahsulotlarni sotish va xarid qilish.
2. Transport: yuk va yo'lovchi tashish xizmatlari.
3. Turizm: sayohatlar, mehmonxonalar, qiziqarli joylar taklif qilish.
4. Ta'lim: maktablar, kollejlari va universitetlar faoliyati.
5. Sog'liqni saqlash: shifoxonalar, poliklinikalar va boshqa sog'liqni saqlash xizmatlari.

Xizmat ko'rsatish sektori jamiyatning kundalik hayotida muhim rol o'ynaydi va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi.

Sanoat va xizmat ko'rsatish sektorlari birgalikda iqtisodiy rivojlanishni ta'minlaydi:

- Sanoat mahsulotlari xizmatlar uchun asos yaratadi (masalan, transport).
- Xizmat ko'rsatish sektori esa sanoat uchun zarur bo'lgan infratuzilma va yordamchi xizmatlarni taqdim etadi.

Ushbu ikki sektorni rivojlantirish orqali mamlakatlar o'z iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishi mumkin hamda global raqobatda o'z o'rnini mustahkamlashi mumkin.

Sanoat va xizmat ko'rsatish sohasida kadrlar tayyorlash bo'yicha huquqiy-normativ hujjatlar mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi, ishchi kuchi ehtiyojlari va ta'lim tizimini modernizatsiya qilish maqsadida muhim ahamiyatga ega. Bunday hujjatlar odatda quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. *Ta'lim standartlari*: kadrlar tayyorlashda foydalaniladigan davlat ta'lim standartlari, malaka talablari va dasturlarni belgilovchi normativ hujjatlar.

2. *Kadrlar tayyorlash dasturlari*: sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida kadrlarni tayyorlash bo'yicha maxsus dasturlar va kurslar, ularning mazmuni va tuzilishi.

3. *Malaka oshirish va qayta tayyorlash*: ishlayotgan kadrlar uchun malaka oshirish kurslari, qayta tayyorlash dasturlari hamda ularning o'tkazilishi tartibi.

4. *Ish beruvchilar bilan hamkorlik*: ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy me'yorlar.

5. *Monitoring va baholash tizimi*: kadrlar tayyorlash jarayonini nazorat qilish, baholash va sifatni oshirishga qaratilgan mexanizmlar.

6. *Davlat siyosati va strategiyalar*: sanoat va xizmat ko'rsatish sohasida kadrlarni tayyorlash bo'yicha davlat siyosati, strategik rejalashtirish hujjatlari.

O'zbekiston Respublikasida bu borada qabul qilingan bir qancha qonunlar, qarorlar va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar mavjud bo'lishi mumkin. Ularning ichida "Ta'lim to'g'risida"gi qonun, "Kadrlarni qayta tayyorlash to'g'risida"gi nizomlar hamda turli vazirliklarning buyruqlari o'rin oladi.

Sanoat va xizmat ko'rsatish sohasida zamonaviy kadrlar tayyorlanishi bugungi kunda juda muhimdir. Ushbu sohalarda raqobatbardosh va malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun bir qator yo'nalishlar va zamonaviy usullar qo'llaniladi:

1. Ta'lim tizimining yangilanishi: oliy o'quv yurtlari va kasb-hunar kollejlari sanoat va xizmat ko'rsatish sohaslariga mos ravishda o'z ta'lim dasturlarini yangilab, amaliyotga yo'naltirilgan ta'limga e'tibor bermogda.

2. Amaliy tajriba: talabalarning amaliyot o'tashi, sanoat korxonalari va xizmat ko'rsatish tashkilotlari bilan hamkorlik orqali tajriba orttirishi muhim ahamiyatga ega. Bu, o'z navbatida, ularning ish joylarida tezda moslashishlariga yordam beradi.

3. Zamonaviy texnologiyalar: sanoat va xizmat ko'rsatishda yangi texnologiyalarni qo'llash (masalan, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish) mutaxassislardan yangi bilimlar va ko'nikmalarni talab qiladi. Shu boisdan, ta'lim jarayonida ushbu texnologiyalarni o'rganishga alohida e'tibor qaratiladi.

4. Tashqi hamkorlik: xalqaro tajribalarni o'rganish maqsadida chet el universitetlari bilan hamkorlik qilish, almashinuv dasturlarini ishlab chiqish orqali talabalarning global miqyosda raqobatbardosh bo'lishlariga yordam beriladi.

5. Yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish: muloqot qilish, jamoada ishlash, muammolarni hal etish kabi yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish ham zamonaviy kadrlarni tayyorlashda muhimdir.

6. Kadrlarni qayta tayyorlash: ishlab chiqarishda yoki xizmat ko'rsatishda yangiliklar kimganda mavjud mutaxassislarni qayta tayyorlash dasturlari amalga oshirilmoqda.

Ushbu omillar sanoat va xizmat ko'rsatish sohasidagi kadrlarning sifatini oshirishga yordam beradi hamda mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Sanoat va xizmat ko'rsatish sohasida kadrlar tayyorlashda bir qator muammolar mavjud. Ushbu muammolar quyidagilardan iborat:

1. Talim tizimining moslashuvchanligi: O'zbekistonning ta'lim tizimi sanoat va xizmat ko'rsatish sohasidagi tezkor o'zgarishlarga mos kelmayapti. Yangilanishlar, yangi texnologiyalar va usullar talab etilsa-da, ta'lim dasturlari ko'pincha eskirgan.

2. Amaliy tajriba yetishmasligi: ko'p hollarda talabalarga nazariy bilim beriladi, lekin amaliy tajribani olish imkoniyatlari yetarli emas. Bu esa ularning

ishga joylashishida va o'z kasbiy malakalarini oshirishida qiyinchiliklar tug'diradi.

3. Kadrlar sifatining pastligi: ta'lim muassasalarida o'qituvchi va murabbiylarning malakasi hamda tajribasi ba'zan talab darajasiga javob bermaydi. Bu esa o'quv jarayonining samaradorligini pasaytiradi.

4. Ish beruvchilar bilan hamkorlik yetishmovchiligi: ta'lim muassasalari va sanoat korxonalari o'rtasidagi aloqalar zaif bo'lishi kadrlarni tayyorlash jarayonini yanada qiyinlashtiradi. Ish beruvchilar ehtiyojlarini inobatga olishda ko'p hollarda muammolar yuzaga keladi.

5. Innovatsion texnologiyalarni joriy etishdagi qiyinchiliklar: Sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida yangi texnologiyalarni joriy etish uchun zarur bo'lgan bilimlarni berishda kamchiliklar mavjud.

6. Kadrlarning malakasini oshirish imkoniyatlari: Ishlayotgan kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish uchun zarur infratuzilma, kurslar yoki dasturlar yetarli darajada rivojlanmagan.

7. Ijtimoiy-iqtisodiy omillar: O'zbekistonning iqtisodiy sharoiti va ish bilan ta'minlash masalalari ham kadrlar tayyorlash jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, amaliyotlarni kengaytirish, ish beruvchilar bilan hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion usullarni joriy etish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kasbiy ta'limda malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida" 2024-yil 16-oktabrdagi PF-158-son Farmoni. Havolasi: <https://lex.uz/uz/docs/-7166588>;

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2019-yil 6-sentabrdagi PF-5812-son Farmoni. Havolasi: <https://lex.uz/uz/docs/-4500926>

3. A.R.Meliboyev, "Sifatli kasbiy ta'lim tizimini yaratish istagi yangi Farmon sohadagi ishlarni jadallashtiradi" "Yangi O'zbekiston" gazetasining 221-soni. Havolasi: <https://gov.uz/oz/edu/news/view/26014>;